

De weg van de meeste weerstand

Waarom leerkrachten basisonderwijs en Nederlands lezers moeten zijn

Robert Frost schreef in het prachtige *The Road not Taken* over een splitsing in een bos waarbij de wandelaar moet kiezen tussen een onbekend, onbetreden pad en een goed gebaande, vaak gekozen weg. Het is een prachtig gedicht, waar heel wat in zit. Naar verluidt schreef Frost het naar aanleiding van wandelingen met een goede vriend. Die beklagde zich bij een splitsing in de weg steeds over de niet gekozen route, die volgens hem veel mooier, of avontuurlijker zou geweest zijn. Voor mij is het niet enkel een pleidooi, maar ook een soort motto: waarom zou je de gemakkelijke weg opgaan, bij om het even wat je doet? De titel verradt welke weg gekozen wordt. De eindverzen luiden dan ook als volgt:

*I took the one less traveled by,
And that has made all the difference.*

Het is een hobbelig pad soms, dat van de leraar. In het begin worstel je nog met van alles: het jongleren tussen administratie, organisatie en klasmanagement is op z'n zachtst gezegd uitputtend (en *pun intended*: het blijft zo). Het is dan een zegen om over goed gemaakt, rijk en vervullend lesmateriaal te kunnen beschikken. Dat geeft namelijk structuur, richting en je leert er ook nog ontzettend veel uit. De stiel leer je immers door hem te doen. De structuur die bestaande goed gemaakte materialen en handboeken en voorgesneden lessen aan een (startende) leraar bieden zijn goud waard.

Halte

En toch is er één schatkamer die je zelf als leraar in het basisonderwijs of als leraar Nederlands in het voortgezet onderwijs moet aanboren en dat is die van het lezen en de literatuur. Het voelt als een open deur intrappen: iemand die kiest voor het leraarschap in het basisonderwijs of voor het vak Nederlands moet toch per definitie een lezer zijn? Deze zin veroorzaakte vorige week op een bijzonder goede en interessante bijscholing een ongemakkelijke stilte. En daarop volgend een vurig betoog dat lesgevers in de lerarenopleiding hun uiterste best doen om dat vuur aan te steken, op te stoken en aan te wakkeren en dat klopt. Terwijl het eigenlijk iets is dat voor de hand moet liggen. Waarom is dat dan niet zo? Waarom lezen aankomende leraren niet of net genoeg? En waarom zijn die – verder vermoedelijk erg goede – leerkrachten eigenlijk geen lezers? Kan je leesvuur dat je *niet* hebt wel aan kinderen en jongeren doorgeven? Volgens mij niet: daar prikt een leerling meteen doorheen.

Ik herinner me ze stuk voor stuk, die bevlogen leerkrachten die vol passie dikke boeken voorlazen, ons meenamen naar de lokale bibliotheek om boeken uit te lenen, die ons stimuleerden om veel te lezen, meer te lezen, helemaal op te gaan in verhalen – die verhalen die zo tekenend zijn voor onze cultuur. Bij het vrij lezen in de vijfde klas was ik dermate verdiept in mijn boek, dat ik het niet hoorde wanneer de juf zei dat de tijd om was. Dat heb ik nog steeds – ik kan eigenlijk niet lezen op de trein, omdat ik anders mijn halte mis.

Ontwikkeling

Dat een leerkracht (in spe) leest, zou helemaal geen pertinente vraag moeten zijn. Het zou geen heet hangijzer mogen zijn, geen hete brij waar je omheen draait, geen ongemakkelijk onderwerp waar iedereen de ogen bij neerslaat. Als het vijf na twaalf is wat betreft de leescultuur van onze jongeren, waarom wordt dat vuur dan niet als *conditio sine qua non* gesteld bij het aanvatten van zo'n studierichting? Je wordt toch ook geen kok als je nooit je eten proeft? De Nederlandse leraar Martin Bootsma verwerpt in zijn *'Leraar centraal'* specifiek voor leerkrachten het eerste van de tien rechten van de lezer van de Franse auteur Daniel Pennac: *'Het recht om niet te lezen'*. Hij heeft overschot van gelijk, net als de bekende Vlaamse auteur Bart Moeyaert, die

na het winnen van de Astrid Lindgrenprijs in een interview zei: ‘Als je zelf nooit leest, moet je dat veranderen, anders ben je geen goede leerkracht.’ (De Standaard, 6 april 2019).

Leraar zijn is niet zomaar een job: het is een passie, een gedrevenheid, een roeping. Het is meer dan eens bewezen: zien lezen, doet lezen en als een lezer een groep kinderen onderwijst, dan horen daar vanzelfsprekend verhalen bij. Verhalen zorgen voor verbinding in een maatschappij die dat steeds harder nodig heeft. Als de leerkracht dat vuur niet kan doorgeven, dan doet dat kinderen onrecht aan. Het ontzegt hen iets dat ze nodig hebben, iets dat zorgt voor breed en creatief denken en dat goed is voor hun ontwikkeling als mens en misschien wel als toekomstig leraar of schrijver.

Rijker mens

Laten we vooral ophouden met het – weliswaar goedbedoelde – krampachtige betuttelen. Het moet leerkrachten in spe, die basisonderwijs of Nederlands willen geven, gewoon duidelijk zijn dat het geen optie is om niet te lezen. Als je geen lezer bent, dan moet je er één worden, dixit Bart Moeyaert. Hij stak het vuur waar ik het net over had aan in de harten van de leerlingen in onze eerste graad tijdens zijn lezing in februari. Mijn vuur moet hij niet meer aansteken, net als het vuur van veel van mijn collega's. Sommige dingen moeten en daar is echt helemaal niets mis mee. Als je niet van lezen houdt en je denkt dat je dat nooit zult doen, kies dan voor een ander vak of een ander beroep. Als je nog niet van lezen houdt, ga dan de uitdaging om wel een lezer te worden aan. Zoals de Groningse student Jarick van der Wal, die recent een forum kreeg op Neerlandistiek omdat hij alle boeken op de hele lijst van zijn opleiding had gelezen gedurende die drie jaar. Hij is geen held, geen curiositeit, hij deed wat als normaal zou moeten gezien worden: lezen hoort erbij. Lezen dus, en liefst zo veel en zo breed mogelijk. Lees voor jezelf, maar ook voor je leerlingen. Lees kinderen- en jeugdboeken, boeken voor volwassenen en wissel van genre zoals je schone kleren aantrekt. Lees, leer en oordeel en merk hoe je wereldbeeld breder wordt. Hoe je dingen herkent in boeken, die je ook elders las. En deel die leeservaringen met anderen: lezen is een sociaal gebeuren, het is zo leuk om verhalen te vertellen, te hervertellen (zonder het einde te verklappen). Hoe kan je anders een baken worden voor wie je onderwijst? En daarbovenop: hou je nooit ofte nimmer aan het minimum. Geen lat kan hoog genoeg liggen. Je moet enkel zorgen voor genoeg opstapjes.

Als lezen en graag lezen een normaliteit wordt bij de aanstormende leraren, dan zal het ook als veel gemakkelijker en normaler gezien worden door de kinderen en jongeren die in die klassen zitten. Leraren die zelf goed thuis zijn in de literatuur, en die verhalen, gedichten en rijke teksten ook zoveel mogelijk in de klas brengen, maken dat het als een gewoonte wordt gezien, als iets wat je doet, wat erbij hoort. Iets wat je zelfs graag doet: om iets bij te leren, om iets te weten te komen of gewoon om te weten hoe verhaal zus of zo afloopt. En als je dan het moment kent, leraar of leerling, waarop je naar adem hapt bij het dichtklappen van een boek (in mijn geval recent met het boek *Lampje* door Annet Schaap, waarna ik het meteen in de handen van mijn dochter heb geduwd), waarbij je even tijd moet nemen om terug in de realiteit te landen, dan voel je aan alles dat je een rijker mens bent geworden. Lezen creëert verbinding. Wat je in je dagelijkse leven overkomt, dat kan je beter kaderen door wat je gelezen hebt.

Als leraar is het doodgewoon je plicht: dat je als leerkracht die liefde aan je leerlingen kan overbrengen, gedurende die lange carrière van om en bij de veertig jaar. Maar ook: dat je voelt dat het je zelf ook beter, rustiger, slimmer en vooral creatiever maakt. Dat is niet enkel onbetaalbaar, maar ook broodnodig in een maatschappij die het voornamelijk moet hebben van de gemakkelijkste weg. Goede leraren (in spe) nemen daar geen genoegen mee. Die gaan de weg van de meeste weerstand op. Met graagte zelfs.

Inge Misschaert

<https://neerlandistiek.nl/2025/05/de-weg-van-de-meeste-weerstand/>